

4. Постанова ВС від 29.03.2018 р. у справі № 459/2045/15-к (провадження № 51-769км18). URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73189758>.
5. Case of Doorson v. the Netherlands: Judgment of the ECHR from 26 March 1996. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-57972>.
6. Крет Г.Р. Міжнародні стандарти доказування у кримінальному процесі України: теоретико-правові та практичні основи: монографія. Калуж: Петраш К.Т., 2020. 452 с.
7. Окрема думка судді Бущенко А.П. до постанови ВС від 05.06.2018 р. у справі № 360/1378/16-к (провадження № 51-2329км18). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74777453>.
8. Справа «Яременко проти України»: рішення ЄСПЛ від 12.06.2008 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_405.
9. Постанова ВС від 21.06.2018 р. у справі № 349/651/16-к (провадження № 51-5578км18). URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74963614>.
10. Постанова ВС від 07.05.2019 р. у справі № 654/3305/15-к (провадження № 51-3221км18). URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/81722323>.

Ключові слова: доказування, стандарти доказування, міжнародні стандарти доказування, достатність доказів, стандарти формування достатньої сукупності доказів.

Ключевые слова: доказывание, стандарты доказывания, международные стандарты доказывания, достаточность доказательств, стандарты формирования достаточной совокупности доказательств.

Key words: proof, standards of proof, international standards of proof, sufficiency of evidence, standards for the formation of a sufficient set of evidence.

АЛЕНІН ЮРІЙ ПАВЛОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри кримінального процесу,
детективної та оперативно-розшукової діяльності,
доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України,
заслужений юрист України*

ЩОДО ДОЦІЛЬНОСТІ ВІДНОВЛЕННЯ СТАДІЇ ПОЧАТКУ (ПОРУШЕННЯ) КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

У діяльності правоохоронних органів України одним з найбільш складних було і є питання диференційованого підходу до вирішення заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення. Складність цього питання полягає в тому, що загальна кількість відповідних звернень з боку громадян та юридичних осіб щороку збільшується, а механізм їх перевірки і досі недостатньо врегульований засобами кримінального процесуального законодавства. Проте чітка правова регламентація процесуальної діяльності саме на першому етапі досудового провадження є передумовою законності, обґрунтованості подальшого розслідування та судового розгляду справи, тобто однією з гарантій ефективного виконання завдань кримінального судочинства (ст.2 КПК).

В Концепції реформування кримінальної юстиції України, затвердженій Указом Президента України від 08.04.2016 р №311, було наголошено на необхідності запровадження спрощеної процедури початку досудового розслідування, яким має вважатись момент отримання уповноваженими законом органами інформації про кримінальне правопорушення. Як наслідок, в КПК України (2012р.) з'явилася стаття 214, згідно з якою в кримінальному судочинстві України відмовилися від прийняття процесуального рішення про порушення кримінальної справи.

Відповідно до ч.ч. 1-4 цієї статті основні положення їх зводяться до наступного. Слідчий, дізнавач, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлено про вчинене кримінальне правопорушення або самостійного виявлення ним із будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до ЄРДР і розпочати розслідування. Тобто досудове розслідування починається з моменту внесення інформації до ЄРДР. До внесення такої інформації здійснення досудового розслідування не допускається, за винятком проведення у невідкладних випадках огляду місця події, а також з метою з'ясування обставин вчинення кримінального проступку – відібрання пояснень, проведення медичного освідчення, отримання висновку спеціаліста, зняття показань технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, а також вилучення знарядь і засобів вчинення кримінального проступку, речей і документів, що є безпосереднім предметом кримінального проступку, або які виявлені під час затримання особи, особистого огляду або огляду речей. Слідчий, прокурор інша службова особа, яка уповноважена на прийняття заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, зобов'язана прийняти та зареєструвати таку заяву чи повідомлення. Відмова у прийнятті та реєстрації заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення не допускається. Розпочавши розслідування через 24 години з моменту внесення таких відомостей – надати заявнику витяг з ЄРДР.

Аналізуючи в цілому положення ст. 214 КПК, слід зазначити, що вона не є еквівалентною стадії перевірки заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення (стадія порушення кримінального провадження). Запропонований КПК порядок початку досудового розслідування (за надто спрощений) передбачає так звану дослідчу перевірку стосовно перевірки за заявами та повідомленнями лише для з'ясування обставин вчинення кримінального проступку і фактично скасовує його для перевірки інформації щодо вчинення злочинів. Відтак усе процесуальне навантаження щодо перевірки заяв і повідомлень про злочини автоматично покладається на слідчого, яке здійснюється в рамках вже початої стадії досудового розслідування. Згаданий порядок початку досудового розслідування також не передбачає прийняття відповідного процесуального рішення у формі постанови слідчого бо прокурора, що не узгоджується з ч. 3 ст. 110 КПК, згідно з якої рішення слідчого, дізнавача, прокурора приймаються саме у формі мотивованої постанови.

Окрім того, відсутність формального початку кримінального провадження у вигляді постанови також робить неможливим оскарження факту його порушення. Зазначений механізм початку досудового розслідування не передбачає і здійснення судового контролю за ним (за винятком оскарження факту бездіяльності слідчого, дізнавача, прокурора у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР (п. 1 ч. 1 ст 303 КПК).

В існуючому порядку початку досудового розслідування є й інші недоліки та прогалини, а тому з метою підвищення ефективності діяльності органів досудового розслідування пропонуємо внести відповідні зміни та доповнення в КПК, де більше детально передбачити наступне:

1. Підстави та перелік приводів (джерел) для початку досудового розслідування і регламентування порядку прийняття заяв та повідомлень про кримінальні правопорушення, та внесення відомостей про останні до ЄРДР.

2. Коли необхідно перевірити заяву або повідомлення про кримінальне правопорушення, така перевірка здійснюється слідчим, дізнавачем, прокурором в строк не більше десяти днів з моменту внесення відомостей до ЄРДР. Протягом проведення такої перевірки забороняється вчинення будь-яких слідчих (розшукових) дій, передбачених КПК, за винятком огляду місця події у невідкладних випадках. Перевірка може здійснюватись шляхом відібрання пояснень від окремих громадян чи посадових осіб, витребування необхідних документів або їх копій, отримання висновків спеціалістів у відповідних галузях знань або проведення ревізій, службових розслідувань, перевірок, зняття показань технічних засобів тощо.

3. За результатами перевірки відомостей про кримінальне правопорушення слідчий, дізнавач, прокурор приймає постанову про початок досудового розслідування або постанову про відмову в початку такого розслідування. Постанови про початок або про відмову в початку досудового розслідування можуть бути оскаржені до прокурора, слідчого судді.

4. Слідчий, дізнавач, прокурор безвідносно чи була дослідча перевірка, чи ні в постанові про початок досудового розслідування, вказує приводи і підстави, статтю кримінального закону, за ознаками якої розпочинається кримінальне провадження. Якщо на момент прийняття рішення про початок досудового розслідування встановлено особу, яка вчинила злочин чи проступок, кримінальне провадження повинно бути розпочато щодо цієї особи, яка з цього моменту набуває статусу підозрюваного, якому повинна бути вручена копія такої постанови, а також одна копія вручається потерпілому.

5. При відсутності підстав до початку досудового розслідування слідчий, дізнавач, прокурор відмовляє у початку досудового провадження, про що повідомляє зацікавлених осіб. Відомості про відмову у початку досудового розслідування вносяться до ЄРДР.

Таким чином, навіть стисло наведені пропозиції дають підставу для висновку про початкове введення до загальної школи кримінального судочинства відновленої першої стадії кримінального процесу – стадії

початку (порушення) кримінального провадження. А що такі зміни в недалекому майбутньому відбудуться свідчить хоча б той факт, що з моменту прийняття КПК (2012р.) в ст. 214 внесенні численні поправки та доповнення, з яких найбільш характерною є поява можливості здійснення дослідчої перевірки, правда поки що стосовно кримінальних проступків.

Ключові слова: початок досудового розслідування, слідчий, прокурор, дізнавач, стадії кримінального провадження.

Ключевые слова: начало досудебного расследования, следователь, прокурор, дознаватель, стадии уголовного производства.

Key words: beginning of pre-trial investigation, investigator, prosecutor, coroner, stages of criminal proceedings.

ВОЛОШИНА ВЛАДЛЕНА КОСТЯНТИНІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального процесу, детективної
та оперативно-розшукової діяльності,
кандидат юридичних наук, доцент, адвокат*

СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ ЯК СПЕЦИФІЧНА ЗАСАДА ДОСУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Питанням судового контролю у досудовому провадженні приділяється значна увага у літературі. Ця проблема досліджувалася як українськими так і зарубіжними вченими, але як специфічний принцип досудового провадження судовий контроль у літературі не розглядається.

На нашу думку, судовий контроль можна розглядати як специфічну засаду досудового провадження, оскільки він виражає намагання законодавця не допустити незаконного, необґрунтованого обмеження прав особи у кримінальному провадженні заінтересованою стороною, тобто стороною обвинувачення (дізнавачем, слідчим, прокурором). Саме тому Конституція України передбачає судовий порядок обмеження найважливіших конституційних прав людини, зокрема права на свободу і особисту недоторканність, права на недоторканність житла, таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, а також право на судові оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, посадових і службових осіб.

Розглядаючи судовий контроль як специфічний принцип досудового розслідування, слід звернути увагу на те, що у науковій літературі при характеристиці судового контролю як принципу кримінального провадження вказується, що цей принцип направлений на реалізацію судової влади у досудовому провадженні у кримінальній справі, по-перше, при застосуванні заходів кримінально-процесуального примусу чи обмеженні конституційних прав громадян, по-друге, при здійсненні судової перевірки скарг та заяв громадян про порушення їх